

“РОЗВИТОК НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2008”

**МАТЕРІАЛИ ЧЕТВЕРТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

24-26 листопада 2008 р.

Том четвертий

Полтава
«ІнтерГрафіка»
2008

“Розвиток наукових досліджень ‘2008’”: Матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 24-26 листопада 2008 р.: - Полтава: Вид-во «ІнтерГрафіка», 2008. – Т. 4. -122 с.

Збірник публікує матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції “Розвиток наукових досліджень ‘2008’”, що містять нові теоретичні та практичні результати. Для студентів вищих навчальних закладів, аспірантів та викладачів.

“Развитие научных исследований ‘2008’”: Материалы четвертой международной научно-практической конференции, г.Полтава, 24-26 ноября 2008 г.: - Полтава: Изд-во «ІнтерГрафіка», 2008. – Т. 4.- 122 с.

В сборнике опубликованы материалы четвертой международной научно-практической конференции “Развитие научных исследований ‘2008’”, содержащие новые теоретические и практические результаты. Для студентов высших учебных заведений, аспирантов и преподавателей.

This collection has materials of international scientific and practical conference «Development of scientific researches ' 2008», which contain new theoretical and practical results, and intend for students of higher school, post-graduate students and teachers.

Зленко Н.Н. *ИСТОРИЧЕСКАЯ РЕТРОСПЕКТИВА И СУЩНОСТЬ ПОСТНЕКЛАССИЧЕСКОЙ НАУКИ.*.....102

Камаралі Г.В. *ДО ПИТАННЯ ПРО КОМП'ЮТЕРНО-ІНФОРМАЦІЙНУ РЕВОЛЮЦІЮ.*.....106

Канівець Б. А. *СПИВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТТЯ „РОЗВИТОК” З ПОНЯТТЯМИ „ВИКЛИК” І „ВІДПОВІДЬ” В ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ А. ТОЙНБІ.*.....109

Кравченко О.П. *ПОНЯТТЯ ЦІННІСНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ КУЛЬТУРИ.*...
.....111

Лавріненко О.В. *СУВЕРЕНІТЕТ НАРОДУ Й ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ЛЕГІТИМАЦІЙНІ ПРИНЦИПИ СУЧАСНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ СУЧАСНЕ СВІТОГЛЯДНЕ ЗНАННЯ – ФІЛОСОФІЯ, НАУКА, ОСВІТА ТА РЕЛІГІЯ.*...
.....114

Романюк О.В., Філіппова О.В. *СУЧАСНЕ СВІТОГЛЯДНЕ ЗНАННЯ – ФІЛОСОФІЯ, НАУКА, ОСВІТА ТА РЕЛІГІЯ.*..... 117

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТТЯ „РОЗВИТОК” З ПОНЯТТЯМИ „ВИКЛИК” І „ВІДПОВІДЬ” В ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ А. ТОЙНБІ

Поняття „розвиток”, в філософії історії А. Тойнбі, тісно пов'язане з поняттями „виклик” і „відповідь”. До того ж, це не просто зв'язок, це взаємозв'язок і взаємозалежність. Так, згідно з творчістю англійського мислителя, розвиток не може відбуватись без дії механізму „виклик” і „відповідь”, а призначення цього механізму - перехід від стану статичності до стану динаміки, тобто до процесу розвитку. Тому розкриття сутності процесу розвитку і його співвідношення з поняттями „виклик” і „відповідь” є необхідним для розуміння історико-філософського змісту понять „виклик” і „відповідь”.

Іманентною характеристикою будь-якого розвитку А. Тойнбі визначає динамізм, протиположним до якого є стан статичності. Статичність, розуміється ним, як ознака відсутності розвитку. Зокрема й історичний розвиток розуміється англійським мислителем як зміни і рух, а саме - циклічний рух, який характеризується чергуванням регресу і прогресу. Тобто, історичний розвиток не пряма висхідна лінія, а зміна дискретності існування людства, коли кожний момент руху є початком наступного моменту і в той же час самоідентифікована, внутрішньо завершена сутність.

Для означення прогресивного розвитку використовується поняття „ріст”. Останній характеризується не територіальним розширенням суспільства чи технологічним зростанням, а „етерифікацією” і „трансференцією”. „Етерифікація” розуміється як загальноцивілізаційний процес заміни більш складних систем на простіші. „Трансференція” характеризується як переміщення дії механізму „виклик-і-відповідь” з однієї площини в іншу, із зовнішньої у внутрішню, де дія механізму „виклик-і-відповідь” може знайти альтернативну сферу. Загалом трансференцію слід охарактеризувати як переміщення дії механізму „виклик-і-відповідь” із зовнішньої орієнтованих систем до глибинної внутрішньої сутності системи. У суспільно історичному контексті - це переміщення дії „виклику-і-відповіді” із зовнішнього оточення у внутрішню соціальну систему суспільства. Згідно з філософією історії

англійського мислителя кожний новий „виклик” і „відповідь” на нього повинні переносити свою дію у напрямку духовних сутностей суспільства.

Згідно з таким розумінням процесу історичного розвитку, „виклик” і „відповідь” є поштовхом не лише до прогресивного, а й до регресивного розвитку. Це пов'язано з такими характеристиками понять „виклику” і „відповіді”, як сила для „виклику” і ефективність для „відповіді”. Сила „виклику” розуміється А. Тойнбі як міра зміни структури тієї системи, на яку безпосередньо діє певний „виклик”. Натомість ефективність „відповіді” є мірою адекватності й сили реакції системи на зміну її структури. У суспільно-історичному ракурсі сила „виклику” - це міра змін умов існування певного суспільства, на котре безпосередньо діє „виклик”. А ефективність „відповіді” характеризується як міра адекватності та сили реакції суспільства на зміну умов існування, означену вище як „виклик”. На жаль, якихось конкретних параметрів виміру сили „виклику” і ефективності „відповіді” розроблено не було. Англійський мислитель розглядав характеристики „виклику” і „відповіді” на основі конкретно-історичних підтверджених фактів.

Оскільки „виклик” є стимулом, то чим сильніший „виклик”, тим сильніший і стимул. Тобто, потужний „виклик” означає максимально сприятливу передумову для прогресивного розвитку суспільства. Недостатньо сильний „виклик” зумовлює легке стимулювання процесу розвитку, „виклик” невеликої сили або буде проігнорованим, або „відповідь” на нього буде такої ж малої сили і це не призведе до яких-небудь кардинальних змін системи, що, у свою чергу, або залишить систему у стані статичності, або розпочнуться процеси надлому, деградації і дезінтеграції. Проте існує деякий ступінь сили „виклику”, перевищення якого спричинить негативні наслідки. А. Тойнбі називає його „оптимум”. „Виклик” сила якого перевищує „оптимум”, хоча і є потужним стимулом, але „відповідь” потребує такого напруження „життєвих сил” цивілізації, що в подальшому таке суспільство вже не здатне до нових „відповідей” на „виклики” середовища. У такому ракурсі важливого значення набуває „закон компенсації”. Цей закон вказує на те, що надмірна сила „виклику” може бути компенсована за рахунок сприятливих умов внутрішнього або зовнішнього середовища. Тобто, „виклик” природного середовища може бути компенсований сприятливим соціальним середовищем, а „виклик” соціуму - відсутністю „викликів” природи. Тобто, для досягнення

„викликом" максимальної ефективності сила вже скомпенсованого „виклику" повинна відповідати „оптимуму". Така постановка проблеми сили „виклику" була названа англійським мислителем „золотою серединою".

Отже, можна окреслити таку схему співвідношення сили „виклику" і процесу історичного розвитку: недостатньо сильний „виклик" - статичність або регресивний розвиток; надмірно сильний „виклик" - процеси надламу, деградації і дезинтеграції (регрес); „виклик" сила якого дорівнює оптимуму - прогресивний розвиток.

Проте „виклик" сила якого дорівнює оптимуму є тільки однією з необхідних умовою для процесу розвитку. Щоб суспільство почало розвиватись необхідна ще й ефективна „відповідь". Міру ефективності відповіді визначають, згідно з концепцією А. Тойнбі, її адекватність щодо „виклику" і її унікальність. Тобто чим більш адекватна і унікальна буде відповідь тим швидше буде відбуватись розвиток. Таким чином, поняття розвиток виступає методологічною підставою взаємообумовленості „виклику" і „відповіді".

К.ф.н. Кравченко О.П.

*Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди*

ПОНЯТТЯ ЦІННІСНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ КУЛЬТУРИ

У культурно-історичній перспективі образ особистості вимальовується у форматі творця, носія і споживача матеріальних і духовних цінностей. Тому уявлення про особистість у свідомості сучасної людини нерозривно пов'язане з низкою деяких імперативних якостей. До них відносять, зокрема, певну ступінь індивідуальної автономії, свідомість і самосвідомість, єдність і цілісність духовного життя, соціальну активність, індивідуальну неповторність, долучення до культурної спадщини тощо. При цьому найбільш рельєфними ознаками особистості виявляються, безумовно, її творчі риси, які, власне, й обумовлюють